

pot in z večjo gotovostjo vodeča k cilju, kakor razburjena polemika, ki pogosto pozabi na stvarnost.

Neke posebnosti Grivčevega sloga v »Cerkvenem prvenstvu« pa ne smem prezeti, to je namreč konsekventna raba i mesto in. Ker je v ostalih Grivčevih spisih ne opažam in ker ne najdem pravega razloga zanjo, mi je ostala nerazumljena in neopravičena. Tudi če bi to imelo namen, naš jezik približati srbo-hrvaškemu, bi tega ne odobral.

Frst.

Gustav Šilih: *Nekoč je bilo jezero...* Dolinska bajka. V Ljubljani, 1921. Natisnila in založila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. Baš naši ljudskošolski učitelji so naši najmarljivejši mladinski pisatelji. To je pohvala. Žalibog pa, da je med temi pisatelji tako malo umetnikov. To še ni graja. Zakaj, kar ni, pa ni. Da pa marsikateri mladinski pisatelj-učitelj sploh ne ve, kako je treba in kaj je treba pripovedovati, to je graja. Tega ne ve sicer tudi marsikateri mladinar, ki je slučajno akademik. Resnica pa je, da so naši klasični mladinski pisci vendarle sami — akademiki, katerim je kolikor toliko razširila obzorje »kritiška šola«, ki je učitelj ni užil ali z lastno energijo nadomestil, kakor so jo naš Funtek, češki Frida in mnogi drugi. S tem pa nikakor nočem zaničevati organiziranega učiteljskega mladinskega slovstva. Le verjeti ne morem vanj, dokler bo surogatno za pristno, kakor je premnogokrat tudi naše ljudskovzgojno berilo plehkoba, diletantstvo in nezrelost. O Gustavu Šilihu sem bral, da je še mlad. Iz njegove »dolinske bajke« verjamem. To mu je v hvalo in grajo. Čutim, da ni brez pripovednega daru in da jezik precej obvlada. Pa je še nezrel in nisem se še skozi katerokoli knjigo s toliko mučno energijo prebil, kakor baš skozenj. (O, berem neokusnosti dijaških nalog in sem žilav!) Najbolj me je odbila neokusnost širokega »pesniškega« opisništva, strašno, deloma sijajno anahronistično atributstvo, v katerem tone medli curek fabule kakor v plevelu žito ali v pesku potoček. Dramatika te fabule kaže sicer zdrav pripovedni čut. Ni sicer vse izvorno (Ganghofer, Finžgar, Prelesnik), pa kdo bi

zameril, ki je dobil vtis, da je pisateljevo hočenje novo: ustvariti narodno vzgojen zgodovinski mladostni roman. Zato bom odpustil Šilihu neokusnost njegovega debitnega dela v nadeji, da bo po smotreni izobrazbi v nekaj letih sam izpregledal in spoznal hibe svojega mladega peresa. Naslovne slike Josipa Žagarja ne vem ocenili. Okras na zadnji platnici umem iz knjige. Oprema knjige je založništvu v čast.

Dr. I. Pregelj.

Dr. Leopold Lenard: *Jugoslovenski Piemont*. (Cirilova knjižnica, 2. zvezek. Maribor, 1920. — 8°, str. 152.)

Pisatelj, ki sicer ni poklicni zgodovinar, si je stavil nalogo, da seznanji tudi širše plasti slovenskega ljudstva s historičnim razvojem našega osvobojenja. Od spisa je izšel dosedaj le prvi del, ki opisuje glavne dogodke srbske zgodovine od začetka turškega robstva pa do vstaje Črnega Jurija. Z bitko na Vračaru pri Belgradu (dne 1. aprila 1804) zaključuje ta snopič prvo osvoboditev Srbije izpod turškega jarma. Žarišče vsega tega gibanja so v starejši dobi naravno tvorili Srbi, saj je šlo v prvi vrsti za njihovo lastno kožo in jim sosednji Hrvatje in Slovenci niso mogli drugega nuditi, ko varno zatočišče številnim Uskokom. Mimogrede bodi omenjeno, da tem slednjim ni nikoli načeloval kak Jernej Ravbar, pač pa Jernej Raunacher. Z zanosom opisuje pisec vrline srbskega naroda, ki ga je spomin na slavno preteklost vedno znova bodril in mu zbuja upanje v novo vstajenje. Pri opisu srednjeveških notranjih državnih razmer pa je zašel predaleč s trditvijo, da je bil fevdalni vladar gospodar vse zemlje. Z zgodovinskimi dejstvi se dalje ne ujema, da bi bilo srbsko plemstvo nositelj državne misli; kajti vprav to plemstvo je s svojo samopašnostjo, vladoželjnostjo, grabežljivostjo in podkupljivostjo v prvi vrsti zakrivilo usodni propad stare srbske države. V knjižici je še več drugih zgodovinskih netočnosti, ki pa ne kaže vseh navajati, ker delce ni toliko namenjeno strokovnjakom kot širokim masam. Vendar pa moram glede meropsov pripomniti, da to niso bili nikaki ostanki starih Tračanov, marveč le grška

označba in uredba kmečkih najemnikov. — Pisatelj nam riše socialno stanje srbskega naroda ob prehodu pod turško gospostvo, popisuje v naslednjem vpliv korana in ž njim združeno poslabšanje stanja srbske raje ter blagodejen vpliv cerkve in duhovščine. Vedno neznosnejše razmere so rodile odpor, ki se javlja v široko razpletenem uskoškem in hajduškem gibanju, dokler ni došlo do pravcate pobune celokupnega naroda. Dobro so opisani dogodki, ki so v drugi polovici XVIII. stoletja morali v Srbih omajati vero na odrešilno pomoč od avstrijske strani in ki so končno privedli do samostojnega nastopa Črnege Jurija.

Kar tiče formalne strani, pa mora tudi nepazljivi čitatelj ugotoviti, da je knjižica pisana v naglici in pod vtisom in vplivom hipnih domislekov. Mnogo stvari se ponavlja, o marsičem razpravlja ločeno, kar bi sodilo skupaj, uporno gibanje koncem XVIII. stoletja opisuje dvakrat, o Selimovih reformah pa pripoveduje kar trikrat. Pisatelj, ki se je že toli pečal z jezikoslovjem, bi moral posvečati nekoliko več pažnje tudi uglajenosti in pravilnosti jezika. Nevoljništvo in tlačanstvo nazivlja pod nemškim vplivom »telesno podaništvo« (Leibeigenschaft), podobno je z »viteškim roparstvom« (Raubritter) ter z izrazi »odleglost, odlegli kraji« (abgelegen, mesto: oddaljen), »priklenjen k grudi« (an die Scholle gebunden), »navezati stike« (Beziehungen anknüpfen), »vstajo dvigniti« itd. Slovenec tudi ne pravi, da se »oddaja« skrbi ali trgovini, ali da je »oddan sultanu«. Tudi v slovničnih stvareh je doslednost lepa reč, tu pa najdemo n. pr. enkrat obliko janičarev, drugič janičarov, redko pa pravilno janičarjev. Čudno se sliši, da se tudi krave dojijo (str. 98, mesto molzejo), nedoločnik od žanjem pa se ne glasi žanjati, marveč pač le žeti. Sploh bi se dalo iz tega dela sklepati, ko da bi Slovenci še ne imeli ustaljenega književnega jezika in trdnih slovniških oblik. Pri sledečem zvezku naj pisatelj to stran skrbneje in vestneje obdela, — vsaj toliko, da bo podana snov prebavljiva tudi za fistega, ki ni ravno kak slovniški gurmand.

J. Mal.

UMETNOST.

Zbornik za umetnostno zgodovino. Urejuje dr. Izidor Cankar. Izdaja Umetnostno-zgodovinsko društvo v Ljubljani. (To je tudi naslov za naročila.) I. letnik (štirje zvezki).

Zbornik je o novem letu zaključil svoj prvi letnik, zato je umestno, da se malo podrobneje ozremo na delo, ki ga je izvršil. Že v prvem poročilu smo omenili, da se njegovo delo ne omejuje samo na zgodovino domače umetnosti, kakor vsa dosedanja taka podjetja pri nas, ampak istaklo na važna vprašanja občne zgodovine umetnosti, varstva spomenikov in podobno, to se pravi, da se njegov program popolnoma sklada s programom enakih podjetij drugih narodov.

Doglejmo danes, koliko je I. letnik obogatil in razširil naše znanje o zgodovini domače umetnosti. Že zadnjič smo omenili tozadevne sestavke v zv. 1—2; v drugem zvezku (3—4) spadajo v to vrsto: Fr. Stelè, Gotske freske na Jezerskem; Jos. Dostál, Iz Langusove ostaline; V. Steska, Kipar Alojzij Progar; Stelétovo poročilo o varstvu spomenikov; Cankarjevo o narodni galeriji in nekaj drobtin. Vsi ti članki nam odpirajo deloma nove vidike na posamezne spomenike in umetnike naše domovine, deloma pa tudi na občni razvoj umetnosti na naših tleh tekom stoletij. Posebno srečna je misel V. Steskovega opisa in zgodovinske razlage postanka nekaterih ljubljanskih spomenikov v zv. 1—2. Do ti poti je edino mogoče vzbuditi zanimanje in razumevanje za neznatne spomenike preteklosti, ki jim komaj kdo posveča pozornost, ko gre mimo, ki jih lastniki hiš, kjer se nahajajo, često samo komaj še tolerirajo, ki pa imajo pogosto, kakor je dokazala ta razprava, važno kulturno-zgodovinsko ozadje. Da se to vprašanje čim bolj razbistri, bi si dovolil k spomenikom samim, ne oziraje se na kulturno-zgodovinsko ozadje nekaterih izmed teh, ki je literarno ugotovljeno, nekoliko opazk. Str. 49., sl. 1., Kristus na križu na dvorišču hiše št. 6 na Zabjaku. Časovna opredelitev Steskova je pravilna. Spomenik spada gotovo še v XV. stoletje nazaj. Predstavlja štirioglasto kamenito ploščo, ki je poglobljena v obliki